

Вплив мотивації на ефективність професійно-педагогічної діяльності викладачів вузів фізкультурно-спортивного профілю

Степанченко Н.І.

Львівський держаний університет фізичної культури

Анотації:

Визначено мотивацію професійно-педагогічної діяльності викладачів та рівні сформованості у них педагогічних вмінь за результатами самооцінки та оцінкою студентів. Оцінка педагогічних вмінь викладачів студентами і самооцінка співставлялася з домінуючою мотивацією професійної діяльності педагогів. У дослідженні взяли участь 42 викладача та 78 студентів. Для визначення мотивації професійно-педагогічної діяльності була використана методика К.Замфір в модифікації А.Реана, для самооцінки педагогічних вмінь «Шкали для самооцінки педагогічної діяльності» і методика Б.Зеленцова «Студенти про викладача». Встановлено, що для значної частини викладачів характерно завищення самооцінки ступеня сформованості в себе педагогічних вмінь в порівнянні з оцінкою студентів: педагоги з дуже високим рівнем сформованості педагогічних вмінь складають 40,48%, а за оцінкою студентів майже удвічі менше – 21,43%; за оцінкою середнього рівня педагогічної майстерності у викладачів: за самооцінкою до таких належить лише 14,28%, а за оцінкою студентів – 35,71% викладачів. Встановлено, що педагоги з найбільш значимими внутрішніми мотивами професійної діяльності більш схильні до адекватної самооцінки. Доведено, що у викладачів, які володіють високим рівнем педагогічної майстерності і високо оцінюються студентами в мотиваційному комплексі домінує внутрішня мотивація.

Степанченко Н.И. Влияние мотивации на эффективность профессионально-педагогической деятельности преподавателей вузов физкультурно-спортивного профиля. Определена мотивация профессионально-педагогической деятельности преподавателей и уровней сформованности у них педагогических умений по результатам самооценки и оценки студентов. Оценка педагогических умений преподавателей студентами и самооценка соотносилась с доминирующей мотивацией профессиональной деятельности педагогов. В исследовании приняли участие 42 преподавателя и 78 студентов. Для определения мотивации профессионально-педагогической деятельности была использована методика К.Замфир в модификации А.Реана, для самооценки педагогических умений «Шкалы для самооценки педагогической деятельности» и методика Б.Зеленцова «Студенты о преподавателе». Установлено, что для значительной части преподавателей характерно завышение самооценки степени сформованности у себя педагогических умений по сравнению с оценкой студентов: педагоги с очень высоким уровнем сформованности педагогических умений составляют 40,48%, а по оценке студентов почти вдвое меньше – 21,43%; за оценкой среднего уровня педагогического мастерства у преподавателей по самооценке к таким относится только 14,28%, а по оценке студентов – 35,71% преподавателей. Выявлено, что педагоги с наиболее значимыми внутренними мотивами профессиональной деятельности более склонны к адекватной самооценке. Доказано, что у преподавателей, которые обладают высоким уровнем педагогического мастерства и высоко оцениваются студентами, в мотивационном комплексе доминирует внутренняя мотивация.

Stepanchenko N.I. Influence of motivation upon effectiveness of physical culture and sport profile high educational facilities teachers' professional-pedagogical activity. Motivation of teachers for professional-pedagogical activity and levels of forming of their pedagogical skills were determined based on the results of self evaluation and evaluation that was performed by the students. Evaluation of teachers' pedagogical skills and self evaluation were compared to dominating motivation for professional activity of teachers. 42 teachers and 78 students took part in this experiment. To determine professional-pedagogical activity motivation the tool of K. Zamfir in modification by A. Rean was used. To determine self evaluation of pedagogical skills "Scale of self evaluation of pedagogical activity" and tool of B. Zelentsov "Students about a teacher" were used. It was shown that it is characteristic for teachers to over estimate their pedagogical skills in comparison to the evaluation made by students: high level of forming of pedagogical skills comprise 40,48 % of respondents, while according to the students evaluation this figure is almost twice lower and comprises – 21,43%; average level evaluation, shows only 14,28 %, when students evaluate that 35,71% of teachers have average level of pedagogical skills forming. It was declared that teachers with the most determined internal motives are more objective in their self evaluation. It was proven that teachers whose pedagogical skills are on high level and who are evaluated by the students on the same level the are lead by domination of internal motivation.

Ключові слова:

викладачі, професійна, мотивація, рівні, діяльність, оцінка, самооцінка.

преподаватели, профессиональная, мотивация, уровни, деятельность, оценка, самооценка.

teachers, professional, motivation, levels, activity, evaluation, self evaluation.

Вступ.

На сучасному етапі розвитку освіти теоретики і практики педагогіки вищої школи практично одноголосні в тому, що рішення проблеми забезпечення відповідним сучасним вимогам якості вищої освіти напряму пов'язано зі зміною ролі і місця професорсько-викладацького складу [4, 7, 10]. Викладач вузу – це особистість, яка по змісту своєї професійної діяльності повинна володіти сукупністю унікальних якостей. Він повинен мати здібності організатора, аналітика, психолога, володіти чіткою логікою педагогічного процесу, мати академічні здібності, бути компетентним спеціалістом в своїй галузі знань, тощо. Таким чином, роль викладача в досягненні якості освіти, підготовці кваліфікованих кадрів, особистісному розвитку студентів надзвичайно важлива. Особливо дане положення значиме для діяльності викладачів фізкультурних вузів з урахуванням існуючої специфіки навчання в цих закладах. Необхідно також відмітити,

що цикл гуманітарних, соціально-економічних та фундаментальних дисциплін читаються викладачами, які не отримали в свій час спеціальної педагогічної підготовки. Разом з тим, як свідчить практика, більшість педагогів вузів фізкультурно-спортивного профілю мають тривалий педагогічний стаж, в силу чого і рівень професійно-педагогічної діяльності і спрямованість на цю діяльність є в них достатньо високими.

Як показує проведений аналіз робіт, які присвячені професійній діяльності викладачів, в основі ефективності педагогічного впливу лежить поєднання цілої низки факторів, включаючи мотивацію діяльності викладачів, спрямованість особистості, що в свою чергу багато в чому обумовлює результативність педагогічного процесу, якість підготовки спеціалістів у вищій школі [1, 2, 5, 8, 9, 11].

У зв'язку з цим, на сучасному етапі розвитку системи освіти актуальність набуває проблеми вивчення і формування професійної мотивації у

викладачів вузів фізкультурно-спортивного профілю, яка раніше практично не досліджувалася.

Робота виконується згідно теми 1.5. – «Методологічні та нормативно-правові засади організації фізкультурної освіти та кадрового забезпечення у сфері фізичної культури і спорту» Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015pp.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета роботи – дослідити вплив мотивації на ефективність професійно-педагогічної діяльності викладачів вищих навчальних закладів.

Методи дослідження. Мотивація професійно-педагогічної діяльності вивчалася нами за допомогою методики К.Замфір в модифікації А.Реана, в основу якої покладена концепція внутрішньої (ВМ) і зовнішньої мотивації (ЗМ), де зовнішні мотиви поділяються на зовнішні позитивні (ЗПМ) і зовнішні негативні мотиви (ЗНМ). Для порівняльного аналізу впливу мотивації на ефективність професійно-педагогічної діяльності викладачів нами була використана методика «Шкали для самооцінки педагогічної діяльності» [3] і методика Б.Зеленцова «Студенти про викладача» [6]. Оцінка студентів і самооцінка співставлялася з домінуючою мотивацією професійної діяльності педагогів.

Організація дослідження. Дослідження проводилося на базі Львівського державного університету фізичної культури, в ньому взяли участь 42 викладача та 78 студентів.

Результати дослідження

Отримані нами результати представлені в таблиці.

Згідно даних самооцінки викладачів, педагоги з дуже високим рівнем сформованості педагогічних вмінь складають 40, 48% від загальної кількості обстежуваних. Аналіз отриманих результатів свідчить про те, що має місце значне завищення викладача-

ми самооцінок ступеня сформованості в них педагогічних вмінь в порівнянні з оцінкою студентів. Так, студенти вважають, що насправді педагогів-майстрів майже удвічі менше (21, 43 % опитаних). Аналогічна ситуація склалася з оцінкою середнього рівня сформованості вмінь у викладачів: за самооцінкою до таких належить лише 14, 28%, а за оцінкою студентів – 35, 71% викладачів. Стосовно високого рівня педагогічної діяльності ситуація більш врівноважена – такого рівня досягли 45,24% викладачів згідно самооцінки і 38,10% викладачів за результатами оцінок студентів. Самооцінка викладачів не виявила серед них педагогів з низьким і дуже низьким рівнем сформованості педагогічних вмінь. Разом з тим, до низького рівня педагогічної діяльності студенти відносять 4,76% викладачів. Отже, більшість педагогів вважають, що досягли в професійній діяльності рівня, який забезпечує високу якість освітнього процесу. Це підтверджують і результати індивідуальних бесід з викладачами, які в якості причин, що знижують ефективність професійно-педагогічної діяльності називають: планування занять, матеріальне забезпечення, недоліки в навчальних планах і програмах, відношення студентів до навчання, тобто вказують в цілому на зовнішні фактори, які лежать поза особистістю педагога та його індивідуальної діяльності. Окрім цього, серед педагогів, які за результатами самооцінки мають дуже високий і високий рівень педагогічних вмінь, є значна кількість тих, у кого в мотиваційному комплексі домінують мотиви які не сприяють досягненню педагогічної майстерності. Так, у 41,18% викладачів з дуже високим її рівнем ведучою мотивацією професійної діяльності є зовнішня позитивна (ЗПН), а в 11,76% – зовнішня негативна (ЗНМ). В групі педагогів з високим рівнем педагогічної діяльності аналогічні показники складають 47,37% і 31,58%.

Таблиця

Результати оцінок ступеня сформованості педагогічних вмінь у викладачів ЛДУФК (n=42)

Рівні сформованості педагогічних вмінь	Самооцінка викладачів				За оцінкою студентів			
	К-сть	Відсоток від загальної кількості	З них з домінуючою мотивацією		К-сть	Відсоток від загальної кількості	З них з домінуючою мотивацією	
Дуже високий	17	40,48	ВМ	47,06	9	21,43	ВМ	77,78
			ЗПМ	41,18			ЗПМ	22,22
			ЗНМ	11,76			ЗНМ	-----
Високий	19	45,24	ВМ	21,05	16	38,10	ВМ	25,00
			ЗПМ	47,37			ЗПМ	62,50
			ЗНМ	31,58			ЗНМ	12,50
Середній	6	14,28	ВМ	16,67	15	35,71	ВМ	6,67
			ЗПМ	33,33			ЗПМ	40,00
			ЗНМ	50,00			ЗНМ	53,33
Низький	-----	-----	ВМ	-----	2	4,76	ВМ	-----
			ЗПМ	-----			ЗПМ	-----
			ЗНМ	-----			ЗНМ	100
Дуже низький	-----	-----	ВМ	-----	-----	-----	ВМ	-----
			ЗПМ	-----			ЗПМ	-----
			ЗНМ	-----			ЗНМ	-----

Співвідношення самооцінки сформованості педагогічних вмінь з домінуючою у викладачів мотивацією професійно-педагогічної діяльності не дозволяє говорити про однозначну їх залежність, пряму чи зворотну. Проте, отримані результати свідчать, що педагоги з ведучими внутрішніми мотивами (ВМ), більш адекватно оцінюють себе як професіоналів і не вважають, що досягли вершин майстерності.

До завищення самооцінки в більшій мірі схильні викладачі, у яких в мотиваційному комплексі найбільш значимими є зовнішні позитивні стимули професійної діяльності.

До неадекватності самооцінки розвитку педагогічних вмінь схильні і деякі викладачі з домінуючою зовнішньою негативною мотивацією професійної діяльності.

Висновки.

Для значної частини викладачів характерно завищення самооцінки ступеня сформованості в себе педагогічних вмінь, що не сприяє їх спрямованості на удосконалення професійної діяльності та підвищенню її ефективності. Насамперед це відноситься до педагогів, у яких в мотиваційному комплексі домі-

нуючою є зовнішньоорганізована позитивна мотивація професійної діяльності. До них, також, необхідно віднести частину викладачів з ведучими зовнішніми негативними стимулами.

Педагоги з найбільш значимими внутрішніми мотивами професійної діяльності більш схильні до адекватної самооцінки ступеня сформованості педагогічних вмінь і професійного удосконалення.

У викладачів, які мають дуже високий і високий рівень сформованості педагогічних вмінь, діяльність яких дуже високо і високо оцінюється студентами, домінуючою в мотиваційному комплексі є внутрішня мотивація професійно-педагогічної діяльності, внаслідок чого вони досягають кращих результатів в учбово-виховній роботі.

Аналіз самооцінки сформованості педагогічних вмінь у викладачів, її співставлення з оцінкою студентів і домінуючою мотивацією професійної діяльності дозволяє прогнозувати ефективність педагогічної праці конкретних викладачів, організувати роботу по формуванню у них оптимального мотиваційного комплексу, адекватної самооцінки та визначати шляхи професійного самовдосконалення.

Література:

1. Бакурадзе А.Б. Мотивация труда педагогов. М.: Сентябрь, 2005. 188 с.
2. Бордовский Г.А., Нестеров А.А., Трапичин С.Ю. Управление качеством образовательного процесса. СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2001. 359 с.
3. Бордовская Н.В., Реан А.А. Педагогика. Учебник для вузов. СПб.: 2000. С. 280-283.
4. Горшков А.С. Анализ направлений реформирования высшей школы. Проблемы деятельности ученого и научных коллективов: Международный ежегодник. СПб.: 2001. – вып. 16. С. 183-188.
5. Есарева З.Ф. Особенности деятельности преподавателя высшей школы. Л.: ЛГУ, 1974. 240 с.
6. Зеленцов Б. Студенты о преподавателе: методика опроса. Высшее образование в России, 1999, №6., С. 44-47.
7. Корольков В. Кадровая ситуация в высшей школе: тенденции и проблемы. Высшее образование в России, 2000, № 6. С. 7-19.
8. Кузьмина Н.В., Реан А.А. Профессионализм педагогической деятельности. СПб.: Акме, 1993. 148 с.
9. Машаров И.М. Педагогические основы формирования профессиональной мотивации у преподавателей негосударственных вузов. СПб.: СПбУ МВД России, 2001. 320 с.
10. Павлюк Є.О., Чопик Т.В. Аналіз професійної підготовки майбутніх фахівців з олімпійського та професійного спорту у вищих навчальних закладах. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. за ред. С.С. Єрмакова. Х.: 2012. №2. С. 92-96.
11. Скок Г.Б. Совершенствование педагогического мастерства преподавателей вузов. М.: Высшая школа, 1986. 134 с.

Информация об авторе:

Степанченко Наталия Ивановна
chervinka79@mail.ru

Львовский государственный университет физической культуры
ул. Костюшко 11, г. Львов, 79000, Украина
Поступила в редакцию 04.09.2012г.

References:

1. Bakuradze A.B. *Motivaciia truda pedagogov* [Motivation of labour of teachers], Moscow, September, 2005, 188 p.
2. Bordovskij G.A., Nesterov A.A., Trapicyn S.Iu. *Upravlenie kachestvom obrazovatel'nogo processa* [Quality of educational process management], Sankt Petersburg, RSPU Publ., 2001, 359 p.
3. Bordovskaia N.V., Rean A.A. *Pedagogika* [Pedagogics], Sankt Petersburg, 2000, pp. 280-283.
4. Gorshkov A.S. *Problemy deiatel'nosti uchenogo i nauchnykh kollektivov* [Problems of activity of scientist and scientific collectives], 2001, vol.16, pp. 183-188.
5. Esareva Z.F. *Osobennosti deiatel'nosti prepodavatel'ia vyshej shkoly* [Features of activity of teacher of higher school], Leningrad, LSU, 1974, 240 p.
6. Zelencov B. *Vysshee obrazovanie v Rossii* [Higher education in Russia], 1999, vol.6., pp. 44-47.
7. Корольков В. *Vysshee obrazovanie v Rossii* [Higher education in Russia], 2000, vol.6., pp. 7-19.
8. Kuz'mina N.V., Rean A.A. *Professionalizm pedagogicheskoi deiatel'nosti* [Professionalism of pedagogical activity], Sankt Petersburg, Akme, 1993, 148 p.
9. Masharov I.M. *Pedagogicheskie osnovy formirovaniia professional'noj motivacii u prepodavatelej negosudarstvennykh вузов* [Pedagogical bases of forming of professional motivation for the teachers of non-state higher institutes], Sankt Petersburg, Ministry of Internal Affairs Russia, 2001, 320 p.
10. Pavliuk Ie.O., Chopik T.V. *Pedagogika, psihologia ta mediko-biologichni problemi fizicnogo viovanna i sportu* [Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports], 2012, vol.2, pp. 92-96.
11. Skok G.B. *Sovershenstvovanie pedagogicheskogo masterstva prepodavatelej вузов* [Perfection of pedagogical trade of teachers of higher institutes], Moscow, High school, 1986, 134 p.

Information about the author:

Stepanchenko N.I.
chervinka79@mail.ru

Lvov State University of Physical Culture
Kostyushko str. 11, Lvov, 79000, Ukraine.
Came to edition 04.09.2012.